

Anicetas STONKUS

Žodis „fondas“ yra kilęs iš lotynų ir prancūzų kalbų ir reiškia pagrindą, pamatą.

„Mūsų žodis“ 1999 m. Nr. 3

Mano fondas

**Tęsinys. Pradžia
Nr. 24 (664).**

Mano paieškos pranoko visus lūkesčius – „Mėjgos“ muziejų papildžiau labai vertingais, istoriniais eksponatais“.

Bet svarbiausia dovana iš Anapus buvo, sename kubile, užkeltame ant aukšto, kuriame gal kelios Steponavičių ir Bražinskių kartos raugdavo kopūstus, tarp įvairaus šlamšto, rakandų suradau velionio Dėdės „fortfeluką“ – mokyklinį dermantinį krepšį, kurį nuotraukoje laiko prispaudęs prie kairio šono.

Taip jį paspaudęs po pažastimi, praėjo senatvėje šimtus kilometrų laiškanėsio keliais ir takais. Jame buvo nešami gauti ir parašyti laišškai į tremtį Sibirą, į emigraciją Vakaruose.

Jį suradau pilną istorinių tremties laiškų. Čia buvo rašyti laišškai Jono Raudžio iš Sibiro tremties ir parvežti iš ten Dėdės laišškai į Sibirą. Bet daugiausiai nustebino ir dažniau privertė plakti širdį jame rasti dviejų laiškų Dėdės padaryti nuorašai.

Pirmas rašytas mano sesės Monikos tėveliams iš tolimosios Australijos 1956 m. liepos 28 d. Antras nuorašas mano svainio, tėvėlių žento V. Butkevičiaus laiško, rašyto 1956 m. rugsėjo 30 d.

Toliau idėsiu jau kompiuteriu darytus nuorašus ir laiškų pradžios faksmiles. Bet dėl aiškumo čia patalpinsi dar ankščiau mano parašytą medžiagą apie Smilgių kaime Butkevičių šeimą.

1998 metais „Pakutuvėnų kaimo Stonkų giminės kronikoje“ rašiau:

Išrašas iš „Pakutuvėnų kaimo Stonkų giminės Kronikos“ Manė. Monika Stonkutė Butkevičienė – Venskienė.

Vyriausia sesuo. Gimė 1915 m. kovo 3 d., kada tėvelis jau buvo vokiečių nelaisvėje. Po gimdymo mama sunkiai sirgo ir baba Narkienė Emilija Monikutę augino pas save ūkyje Mardosų kaime. Kiek ten išbuvo nežinau, tačiau vėliau kartu su Antanu ėjo į pradinę mokyklą, buvo pagalbininke namų darbuose. Vėliau, kaip ir dauguma mergaičių, buvo ruošama į nuotakas. Tam reikėjo suruošti kraitį, išmokyti gospadinauti. Labai padėjo Kretingoje, grafo Tiškevičiaus rūmuose įkurta žemės ūkio mokykla. Joje savo laiku mokėsi Monika, Antanas, Aurelija, Jonas. Atkūrus nepriklausomybę, valdžia rūpinosi, kad kaimo jaunimas šviestųsi, mokėtų ūkininkauti ir iš tikrųjų eitų „vien takais dorybių“. Buvo apčiuopiami ir šitų mokslų vaisiai mūsų ūkyje. Antanas užsiaugino sodinukų ir įveisė sodą, kurio kelios obelaitės ir dabar likusios.

Monika davė impulsą įsirengti inspektus, vienintelius visame Pakutuvėnų kaime, auginti pomidorus ir kt. daržoves. Apie 1934 m. Babrungėnuose mirė baba Bražinskienė. Dėdė Jonas ūkyje liko vienas. Tačiau, kaip esu rašęs, jo ūkininkavimas neviliojo. Teta Petronėlė Serapininė turėjo viltį kaimynystėje esančią tėviškę prisijungti prie savo ūkio. Tokiam variantui pasipriešino jos seserys Ivinskienė, Raudienė ir Stonkienė. Į pagalbą dėdei Jonui jos pasiuntė pusbrolių Joną Raudį ir pusseserę Moniką. Monikai tai buvo gera proga savarankiškai ūkininkauti. Tėvas, apsižiūrėjęs, kad duklė „begaspadinaudama“ dėdės ūkyje neliktų „sena merga“ nuvažiavęs ją atsiėmė.

Monika ištekėjo 1936 metais už Telšių apskr. Plungės valsčiaus Smilgių kaimo bajoro Butkevičiaus Vaclovo, į didelį ūkį (virš 60 ha). Štai ką rašo B. Kviklys knygoje „Mūsų Lietuva“ IVt. 85 psl.: „4 km į pietryčius nuo Žlibinų yra Smilgių kaimas. Jo laukuose yra akmenų su „Velnio pėdomis“. Apie juos pasakojama įvairių padavimų. Pagal vieną jų senovėje čia gyvenęs kažkoks Butkevičius ir turėjęs prijaukintą kauką, kuris jam prinešdavęs įvairiausių gėrybių. Tai pastebėję žmonės pradėjo jį šlakstyti švėstu vandeniu. Nelabasis ėmė smarkiai bėgti per akmenis ir juose palikęs savo pėdas“. To turto dar buvo ir kai Monika ten nutekėjo į marčias. Tėvui nelabai patiko bajoriška žento kilmė. Tačiau mamai - labai. Ir Monika aiškino: „už bajoro, kad ir pliko, būsiu ponija, ne mužikė“. Jos bajoras buvo apie 15 metų vyresnis, išsilavinęs (mokytojas). Jų giminėje buvo nemažai išsilavinusių asmenų. Vyras buvo aukštas, šviesaus gymio, mandagus. Taip susikūrė nauja Butkevičių šeima.

1937 m. gegužės 31 d. gimė mergaitė, pakrikštyta Danute. Normalus ūkininkavimas buvo iki 1940-ųjų bolševikinės okupacijos metų. Tada apkarpė žemę, įkėlė į namus naujakurį, o šeimininkus įtraukė į sąrašus trėmimui į Sibirą. Nuo tremties išsigelbėjo pasislėpę. Kai vokiečiai išvijo bolševikus gyventi

Saulutininkas Jonas Bražinskis.

pasidarė ramiau, bet visi buvo baisiai sukrėsti išbėgančių bolševikų piktadarysčių, Raimių miško žudynių. Nenumaldomai artėjo 1944-ieji metai. Liepos mėn. rusai užėmė Vilnių, okupavo didesnę dalį Lietuvos. Frontas sustojo ties Šiauliais. Raseiniai ėjo iš rankų į rankas. Įtampa vis didėjo. Pagaliau spalio mėnesį pasidarė aišku, kad nauja bolševikų okupacija neišvengiama. Teko kinkytis arklius, įsidėti šiek tiek daiktų, drabužių, maisto, šeimyną ir trauktis. Pilni keliai buvo pabėgėlių. Į Pakutuvėnus Butkevičiai atvyko spalio 8 d. Iš pabūklų griausmo darėsi aišku, kad frontas vis artėja. Spalio 9 d. rytą Butkevičiai susiruošė į tolimesnę kelionę. Mama įsodino į jų vežimą Bronelę. Zenonas su Jonu į vežimėlį pasikinkė arklį ir kartu su kitais pabėgėliais patraukė į Vakarus. Sudiev, Tėvyne. Maždaug po trijų valandų prie Aleksandravo ir Liepgirių jau vyko mūšis. Nuo Kulių prasiveržę rusai užkirto kelią Plungė - Kretinga. Kas spėjo - nuvažiavo. Mes su tėveliu ir mama dar likome namuose.

Butkevičiai po visokių kelionės nuotykių karo pabaigą sutiko Vakarų Vokietijoje, amerikiečių zonoje. Atsirado ir Zenonas. Visi gyveno perkeltųjų asmenų (DP) stovyklose, sąlygos buvo sunkios.

Bet Monikai netrūko ryžto ir energijos. Buvo išgudrinusi stovykloje net kiaulę užsiauginti. Ir čia buvo neramu. Kas galėjo užtikrinti, kad nugalėtojai nesusitars ir neatiduos bolševikams. Kai tik atsirasdavo kokia galimybė, visi stengdavosi iš šitos pavojingos vietos sprukti kuo toliau. Su drauge Olga į Angliją išvyko Bronelė. Vėliau Zenonas sudarė sutartį vykti kirsti miškų į Kanadą. Tolimoji Australija priėmė į darbus pabaltijiečius: apie 1947 m. kelionė į Italiją, į laivą ir sudiev, Europa. Visą laiką vaikščiojus tvirta žeme, kelionė jūromis nebuvo lengva, pagaliau laivas prisišvartavo Melburno uoste. Neteke tėvynės lietuviai atvyko į „pažadėtąją žemę“.

Po Pietų kryžiumi. Jų į šitą kontinentą atvyko apie 10 000. Niekas čia nelaukė su duona ir druska. Dažnai vietiniai atvykusius pavadindavo „bloody balts“ - kruvinieji baltai. Vaclovas pagal sutartį turėjo kirsti miškus, o Monika įsidarbino viešbutyje. Sunku buvo, reikėjo kurtis iš naujo, Danutę leisti mokintis. Bet jau buvo ramūs, kad nebepaklius į kruvinas

**Monikos namo kieme.
Melburnas - Essendon W5. 1989 m.**

Stalino rankas. Vėliau Monika dirbo siuvėja. Šeima įsigijo Melburno priemiestyje, Essendone namą. Vaclovas pradėjo negaluoti ir Monika liko našle. Melburne gyveno ir pusbrolis Zenonas Raudys su žmona ir sūnumi Antanu, tai jie artimai bendravo.

Netoli Melburno Džolongo mieste gyveno žemaitis nuo Mosėdžio Jonas Venckus, kuris liko našliu. Susitarę jie nutarė susieti savo likimus. Taip Monika tapo Monika S. Butkevičienė - Venckienė.

(Išrašo pabaiga).

Amžiaus kalendorius verčia vis naujus gyvenimo metus, o su jais vis silpsta gyvybinės jėgos. Kartu su Melburno lietuvių bendruomene jie su viltimi klausėsi apie pokyčius gimtinėje. Į tolimąją Australiją atvyko daugiau tautiečių, padvelkė Atgimimo vėjai. 1989 m. gruodžio mėnesį Melburno oro uoste po 45 metų susitiko jauniausio brolio Aniceto ir vyriausios sesės Monikos šeimos. 1992 m. birželio mėnesį po 48 metų Monika ir Jonelis Vilniaus aerouoste išlipę iš lėktuvo atsistoję jau ant atgavusios Nepriklausomybę Lietuvos žemelės. Aplanko jau nebeapažįstamas, pasikeitusias gimtąsias vietas ir išvyksta vėl atgal po Pietų kryžiumi. Dukra Danutė, Monika, grįžusi Lietuvon, atsiėmė tėvų ir protėvių ilgus amžius valdytą žemę ir vietoje sunaikintos gimtosios, pastatė naują modernišką Žemaitijos bajorų sodybą.

2002 m. lapkričio mėn. 3 d. nustojo plakusi Monikos vyro Jonelio širdis. Vėl teko pražilusią galvą pridengti juodu našlės gedulu. 2004 m. pavasarį, sugrįžusi iš Australijos, Monika liko Smilgiuose.

„2005 m. kovo 3 d. 90 m. jubiliejus.

90 kartų pavasariais žydėjo sodai gimtojoje Žemaitijoje.

90 kartų pakvėpusiais nokstančiais javais vasarų nusinėšę gimtųjų laukų vėjai.

Tiek pat rudenių ir žiemų lietumi bei pūgomis beldėsi į bakūzių langus, į Tavo veidą ir širdį

Tavęs nepalaužė jokios vėtros ir nors gyvenimo ruduo palietė smilkinius, paliko ženklus veide ir rankose.

Tu kaip Baltoji Tėviškės Obelis širdimi išlikai visada jauna...

Mielai Monikutei,
sveikatos, geros nuotaikos ir
ilgo amžiaus linki visa
Stonkų Gentis“.

In memoriam A.T.A MONIKA STONKUTĖ – BUTKEVIČIENĖ – VENCKIENĖ (1915-03-03 – 2007-10-13)

Spalio 15 d. susirinko gausus būrys giminaičių iš Žemaitijos, Kauno ir Vilniaus į Žlibinų bažnytelę, Plungės rajone, išlydėti amžinon kelionėn Moniką Venckienę. Jos pusbrolis kun. Liudvikas Serapinas iš Palangos atlaikė gedulingas šv. Mišias ir pasakė įsimintiną pamokslą apie velionės Monikos ilgą, sunkų, meile artimui ir tėvynei paženklintą gyvenimą...

Nuorašas

„1956 m. liepos mėn. 29 d.

Miela mano Marele ir Antanai,

Daug metų prabėgo, kada aš Judviem berašiau laišką. Gal jau pagalvojot, kad aš Judu pamiršau. Aš nepamiršau ir nepamiršiu Jumis niekad. Aplinkybės buvo tokios, kad nenorėjau Jums ir negalėjau rašyti. Dabar šiek tiek pasikeitė, galima rašyti ir siuntinius siųsti. Mes – vyras ir duklė – esame, dėkui Dievui, visi sveiki. Aš dirbu siuvykloje. Vyras dirba automobilių fabrike, turi gerą darbą. Duklė mokinasi mokytojų seminarijoj. Už dviejų metų baigs ir bus mokytoja. Dabar ji turi 19 metų ir nebepažintumėte. Išaugo už mane du incu (coliu) aukštesnė. Čia prie progos prisiunčiame fotografiją. Ji Jums be žodžių daug ką pasakys. Norėtumėm gauti ir Jūsų taip pat fotografiją. Gal Jonas su žmona galėtų atsiųsti savo vestuvinių fotografijų. Žinome, kad Jūs gerai gyvenate, rašote mums, bet aš norėčiau Judviem, šv. Kalėdų proga, atsiųsti iš tolimos Australijos mažą, mažą dovanėlę – paketuką, tik nežinau, kas geriau būtų, ar iš rūbų, ar iš maisto. Parašykite man sekančiame laiške. Pas mus dabar yra žiemos metas. Sniegas neiškrinta, bet yra panašiai, kaip per Visus Šventus Lietuvoj. Dažnai lyja ir šaltas vėjas pučia. Dažnas iš mūsų sergame slogomis. Vasarą yra per daug karšta. Taigi klimatas nėra sveikas gyventi. Daug norėčiau parašyti Jums, bet trūksta žodžių. Labai esame pasiilgę Jūsų visų. Siunčiame mes Jums visiems, visiems širdingiausių sveikinimų ir linkėjimų. Kitą sykį daugiau parašysiu. Lauksiu ir Jūsų laiškų. Likit sveiki. Sudiev. Bučiuoju Jumis visus. Sveikas, mielas dėde Jonai! Širdingiausiai dėkojame mus už laišką, kuris mus nudžiugino ir nuliūdino... Džiaugiamės, kad dėdė tokiame amžiuje taip sumaniai ir dailiai parašė mums laiškėlį. Duok, Dieve, Tau sveikatos ir ilgą amžių, ir kad mums dažnai parašytumei.

Labų dienų siunčiame Jums ir Magdelei ir kitiems pažįstamiems. Sudiev.

Mano adresas:

<...>“.

Bus daugiau.

Marijampolė